

ХҮҮХЭД ӨРТСӨН ЗАМ ТЭЭВРИЙН ОСЛЫН ШАЛТГААН, НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

CAUSES AND CONDITIONS OF TRAFFIC ACCIDENTS INVOLVING CHILDREN

О.Болорцэцэг
ДХИС-ийн магистрант,
цагдаагийн ахлах дэслэгч

Товч агуулга: Энэхүү өгүүлэлд Монгол Улсын хэмжээнд зам тээврийн ослоор хүүхдийн бие, эрүүл мэнд хохирсон хэлбэр, нөлөөлсөн хүчин зүйлийг судалж, дүн шинжилгээ хийн, осол, зөрчил гарахаас урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга замын талаар санал-зөвлөмж боловсруулсан.

Abstract: In this report, how the life and health of children were damaged by road traffic accidents throughout Mongolia, and the influencing factors study and analyze and prevent accidents and incidents. some ways to reduce are briefly discussed.

Түлхүүр үгс: Хүүхэд, автомашин, амь нас, байгууламж, бэртэл, гэмтэл, зам, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал, хохирол, хүн, асран хамгаалагч, эрүүл мэнд.

Keywords: Children, Car, Life, facility, injuries, damage, Road, Traffic Safety, damage, person, guardian, health.

Үндсэн хэсэг

Дэлхий дахинд осол гэмтлийн улмаас жил бүр 5.8 сая хүн амь насаа алдаж, 600 гаруй сая хүн бэртэж гэмтэж, хөгжлийн бэрхшээлтэй болж, 700 тэрбум ам.долларын хохирол учирч байгаа бол үүнээс зам тээврийн ослын улмаас 1.25 сая гаруй хүн амь насаа алдаж 50 гаруй сая хүн бэртэж гэмтэж 65 тэрбум ам.долларын хохирол учруулж байгаа нь хүн амын нас баралтын гурав дахь гол шалтгаан болж байгаа тухай дэлхийн Эрүүл мэндийн байгууллагаас онцолжээ.⁴²

"Зам тээврийн ослоор хохирогсдод хүндэтгэл үзүүлэх дэлхий нийтийн өдөр"-ийг жил бүрийн 11 дүгээр сарын 3 дахь 7 хоногт дэлхий нийтээрээ тэмдэглэн өнгөрүүлж хүндэтгэл үзүүлдэг уламжлалтай. Уг өдрийг анх 1993 онд Английн Вант улсад тэмдэглэсэн ба үүнээс хойш улс орнууд уг арга хэмжээг авто ослоор амь үрэгдэгсдийн дурсгалыг хүндэтгэх, сэтгэл санааны болон бусад хохирол амсаж суугаа тэдний ар гэр, ойр дотныхонд гашуудал илэрхийлэх, сэтгэл санааны дэмжлэг үзүүлэх өдөр болгон тэмдэглэж байхаар Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Ерөнхий ассамблейгаас шийдвэрлэсэн байна.⁴³

Сүүлийн 5 жилийн байдлаар улсын хэмжээнд хүүхэд өртсөн зам тээврийн осол 4951 бүртгэгдэн 5152 хүүхэд осолд өртжээ. Зам тээврийн ослын улмаас 196 хүүхэд амь насаа алдаж, 4956 хүүхэд гэмтэл авснаас 347 хүүхэд хүндэвтэр, хүнд гэмтсэн байна.

Зам тээврийн осолд өртсөн хүүхдүүд ихэвчлэн "Гэр-сургууль-цэцэрлэг" гэсэн маршрутаар замын хөдөлгөөнд оролцохдоо зам хөндлөн гарахдаа зорчих хэсгийн гарцтай гарамтай хэсгээр зам хөндлөн гарахгүй байх, асран хамгаалагчгүй хөдөлгөөнд оролцох, ойртон ирж буй тээврийн хэрэгслийн урдуур гүйх зэргээр зам тээврийн осолд ихээхэн өртөж хохирдог. Орон нутгийн замд хүүхдийн хамгаалалтын бүс, хамгаалалтын суудал хэрэглэж хэвшээгүй, хэрэглэхгүй байгаагаас тээврийн хэрэгслээр зорчигч хүүхдүүд амь насаа алдсаар байна.⁴⁴

Манай улсын зам тээврийн дүрэмд зааснаар явган зорчигч зохицуулдаг буюу гэрлэн дохиотой гарц, зохицуулдаггүй буюу цагаан шугаман гарцаар зам хөндлөн гарах зохицуулалттай.

⁴² 1 Зам тээврийн ослын өнөөгийн байдал. УБ. 2018. 9 дэх тал

⁴³ <https://www.trends.mn/n/7382>

⁴⁴ Монгол Улс дахь зам тээврийн осол, зөрчлийн статистик үзүүлэлтийн эмхэтгэл-2022 он

Монгол Улсын замын хөдөлгөөний тухай хуульд зааснаар иргэн, хуулийн этгээд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаж чадахааргүй өвчтэй буюу ядарсан үедээ явганаар болон тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцохгүй байх, эцэг эх, асран хамгаалагч, бүх шатны боловсролын байгууллагын холбогдох албан тушаалтан 10 хүртэлх насны хүүхдийг харгалзах хүнгүйгээр замын хөдөлгөөнд оролцуулахгүй байх үүрэгтэй юм.

Улсын хэмжээнд 2022 онд хүүхэд өртсөн зам тээврийн осол 463 бүртгэгдсэний 240 буюу 51.8 хувь нь Улаанбаатарт 223 буюу 48.2 хувь нь орон нутагт бүртгэгдсэн байна.

Зам тээврийн осолд өртсөн хүүхдүүд ихэвчлэн гэр, сурууль, цэцэрлэг гэсэн маршрутаар явж байгаад зам тээврийн осолд өртдөг байна. Энэ маршрутаар явахдаа анхаарал болгоомжгүй хөдөлгөөнд оролцох, зам хөндлөн гарахдаа гарц, гарамтай хэсгээр гарахгүй байх, асран хамгаалагчгүй хөдөлгөөнд оролцох, ойртон ирж буй тээврийн хэрэгслийн урдуур гүйх зэргээр өөрсдийн замын хөдөлгөөний мэдлэг дутмагаас осолд өртдөг хэдий ч жолоочийн хариуцлагагүй үйлдэл, замын байгууламжаас хамаарч осолд өртөх тохиолдол гарсаар байна.

Хүүхэд өртсөн байдлыг 2022 оны байдлаар төв, орон нутгаар харьцуулан авч үзэхэд, орон нутагт Баянхонгор, Төв, Дархан-Уул аймгууд давамгайлж байна.⁴⁵

Хүүхэд өртсөн зам тээврийн осол, нас барсан, гэмтсэн хүүхдийн мэдээ-2022 он

д/д	Төв, орон нутаг	Зам тээврийн осол			Нас барсан хүүхэд			Гэмтсэн хүүхэд		
		2021 он	2022 он	Харьцуулалт т	2021 он	2022 он	Харьцуулалт т	2021 он	2022 он	Харьцуулалт т
1	Архангай	8	9	12.5	6	4	-33.3	3	5	66.7
2	Баян-Өлгий	12	15	25.0	3			9	15	66.7
3	Баянхонгор	7	22	3.1᠔	1	5	5᠔	7	24	3.4᠔
4	Булган	10	11	10.0	2	6	3᠔	8	10	25.0
5	Говь-Алтай	7	6	-14.3	2	2	0.0	5	6	20.0
6	Говьсүмбэр	3	3	0.0				3	5	66.7
7	Дархан-Уул	15	31	2.1᠔	2	4	2᠔	18	28	55.6
8	Дорноговь	11	13	18.2	4	2	-50.0	7	13	85.7
9	Дорнод	16	16	0.0		1		18	19	5.6
10	Дундговь	5	10	2᠔	1	2	2᠔	7	10	42.9
11	Завхан	8	12	50.0	1	3	3᠔	8	9	12.5
12	Орхон	11	20	81.8		1		11	23	2.1᠔

⁴⁵ Монгол Улс дахь зам, тээврийн осол зөрчлийн статистик үзүүлэлт 2022 он

13	Өвөрхангай	6	16	2.7᠔		6		8	12	50.0
14	Өмнөговь	7	10	42.9	2	2	0.0	6	9	50.0
15	Сүхбаатар	4	10	2.5᠔		1		7	11	57.1
16	Сэлэнгэ	18	20	11.1	2	2	0.0	21	19	-9.5
17	Төв	38	40	5.3	6	8	33.3	43	51	18.6
18	Увс	6	14	2.3᠔	1	3	3᠔	5	14	2.8᠔
19	Ховд	12	22	83.3	2	7	3.5᠔	11	19	72.7
20	Хөвсгөл	8	15	87.5	3	4	33.3	5	12	2.4᠔
21	Хэнтий	11	21	90.9	2	6	3᠔	10	23	2.3᠔
Орон нутаг		223	336	50.7	40	69	72.5	220	337	53.2
22	Баянгол	25	60	2.4᠔	2			26	64	2.5᠔
23	Баянзүрх	57	94	64.9	1	2	2᠔	69	101	46.4
24	Сүхбаатар	24	67	2.8᠔				27	67	2.5᠔
25	Сонгинохайрхан	55	93	69.1	2	5	2.5᠔	60	104	73.3
26	Хан-Уул	41	76	85.4	4			39	83	2.1᠔
27	Чингэлтэй	28	39	39.3	1			31	40	29.0
28	Багануур	4	8	2᠔	1			4	8	2᠔
29	Багахангай	1	1					1	1	0.0
30	Налайх	5	5					8	5	-37.5
31	бусад									
Улаанбаатар		240	443	84.6	11	7	-36.4	265	473	78.5
Улс		463	779	68.3	51	76	49.0	485	810	67.0

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас улс орнуудын замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын түвшинг тогтооход харгалзах гол үзүүлэлт нь 100,000 хүн амд ногдох нас баралтын түвшин байдаг. Монгол Улсын хувьд энэ үзүүлэлт нь 2022 оны байдлаар 5 байгаа нь өмнөх оны үеэс буурсан байна.

ДЭМБ-аас гаргасан “Дэлхийн замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тайлан 2018”⁴⁶ дурдсанаар дэлхийн дундаж 18,2, манай улс бүсчлэлд нь хамаарч байгаа ази-номхон далайн бүсийн дундаж 16,9 байна.

Дэлхийн улс орнууд зам тээврийн ослын шалтгаан нөхцлийг тогтооход системийн шинжилгээний аргуудыг өргөнөөр ашиглах болсон бөгөөд “Хүн-Зам /орчин/-Тээврийн хэрэгсэл” гэсэн гурван хүчин зүйлсийн нөлөөллийг харгалзахыг зөвлөж байна. Германы эрдэмтдийн судалж тогтоосноор зам тээврийн ослын нэг сөрөг хүчин зүйл болоод байгаа замын нөлөөлөл 31 хувь буюу түүнээс дээш, Оросын эрдэмтэн А.П.Матросов⁴⁷ зам тээврийн ослын шалтгаан нөхцлийг нарийвчлан тогтоох зорилгоор 1971 онд хийсэн судалгаагаар замын нөхцөл нь гарсан ослын 70 хувьд нь ямар нэг байдлаар сөрөг нөлөө үзүүлсэн гэж үзсэн бол Шведийн судлаач Хелена Стигсон нар⁴⁸ энэ нөлөөллийг ойролцоогоор 63 хувь гэж дүгнэжээ. Тэд үзэхдээ зам тээврийн осол нь 100 хувь хүний хүчин зүйлээс хамаарахгүй бусад нөлөө бүхий хүчин зүйлүүд багтаж байна гэж үзсэн байна.

Манай улсад 2022 оны байдлаар зам тээврийн 779 осол бүртгэгдсэнээс хүүхэд нас барсан 76, зам тээврийн ослоор гэмтсэн 810 хүүхэд бүртгэгдсэн байна.

Улаанбаатар хотод хүүхдүүд замын хөдөлгөөнд явганаар оролцож байхдаа амь нас, эрүүл мэндээрээ хохирсон бол орон нутагт тээврийн хэрэгслээр зорчигч нилээдгүй хувийг эзэлж байна. Замын хөдөлгөөнд оролцож явахдаа зам тээврийн осолд 7-14 насны, эрэгтэй хүүхдүүд их өртжээ. Хүүхэд өртсөн зам тээврийн осол гарсан цаг, хугацаа, гариг, сар, улирал нь хүүхдийн сургууль хичээлийн цаг хугацаатай давхцаж байгаа ба хүүхдүүд гэр-сургууль-гэр маршрутаар явахдаа өртөх тохиолдол их байна.

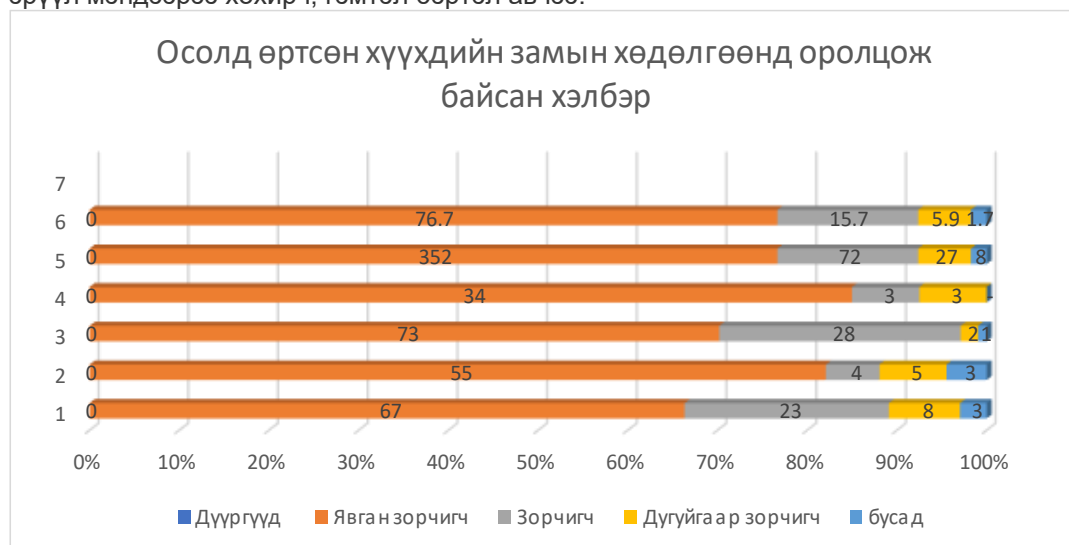
⁴⁶ <https://www.who.int/publications-detail/global-status-report-on-road-safety-2018>

⁴⁷ Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын цагаан ном 2018. Зам тээвэр, хөгжлийн яам, Хууль зүй, дотоод хэргийн яам, Эрүүл мэндийн яам. УБ., 2019. 66-67 дахь тал.

⁴⁸ Helena Stigson, Maria Krafft & Claes Tingvall. Use of Fatal Real-Life Crashes to Analyze a Safe Road Transport System Model, Including the Road User, the Vehicle, and the Road. Traffic Injury Prevention, 9:5, 2008. page 463- 471, DOI: 10.1080/

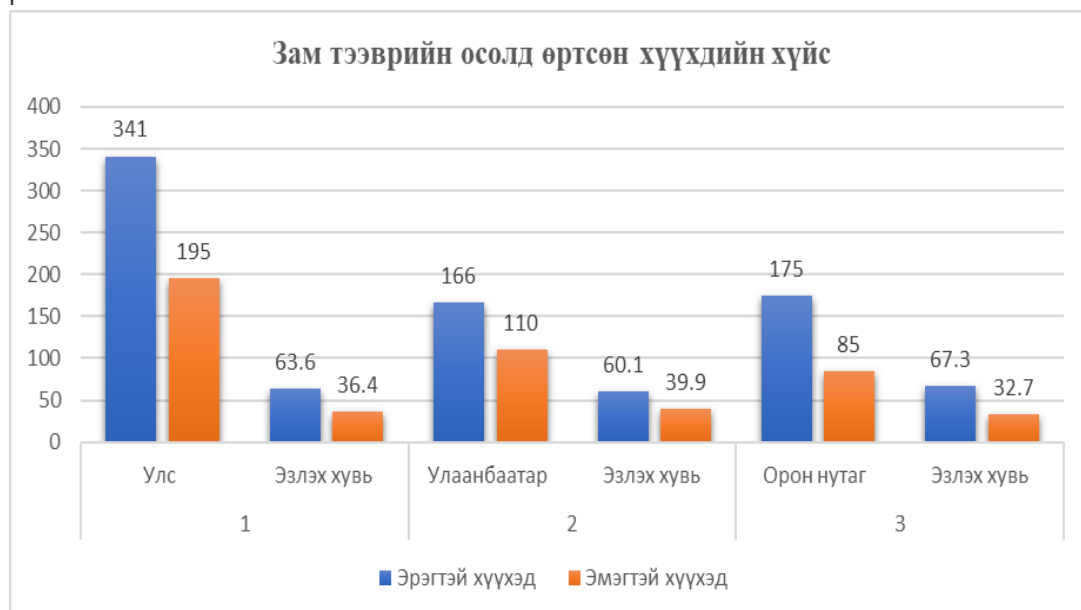
Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 13.2.7-т “Эцэг эх, асран хамгаалагч, бүх шатны боловсролын байгууллагын холбогдох албан тушаалтан 10 хүртэлх насны хүүхдийг харгалзах хүнгүйгээр замын хөдөлгөөнд оролцуулахгүй байх” гэж зааж өгсөн.

Зам тээврийн осолд өртсөн нийт 536 хүүхдийн 272 буюу 50.7 хувь нь явганаар, 203 буюу 37.9 хувь нь тээврийн хэрэгслээр зорчигч, 41 буюу 7.6 хувь нь унадаг дугуйгаар, 20 буюу 3.7 хувь нь бусад /тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, гэртээ байсан, хашаандаа, машины ард г.м/ замын хөдөлгөөнд оролцож байхдаа амь нас, эрүүл мэндээрээ хохирч, гэмтэл бэртэл авчээ.

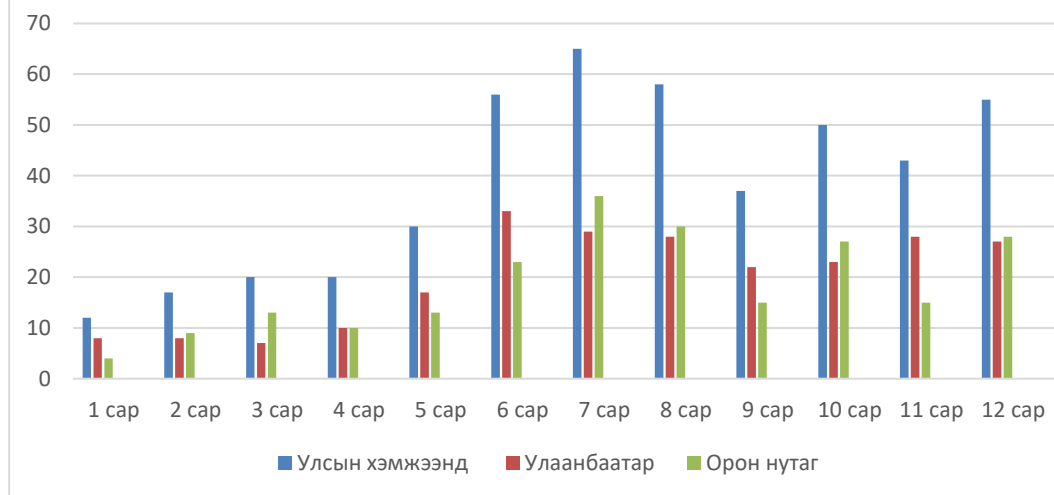

Зам тээврийн осолд өртсөн нийт 536 хүүхдийн хүйсийн хүүхдийн хүйсийн байдлаас үзэхэд 387 буюу 61.9 хувь нь эрэгтэй, 238 буюу 38.1 хувь нь эмэгтэй хүүхдүүд байна.

Зам тээврийн осолд өртсөн хүүхдийн хүйс /улс, улаанбаатар, орон нутаг/

Хүүхэд өртсөн зам тээврийн осол сараар-2022 он

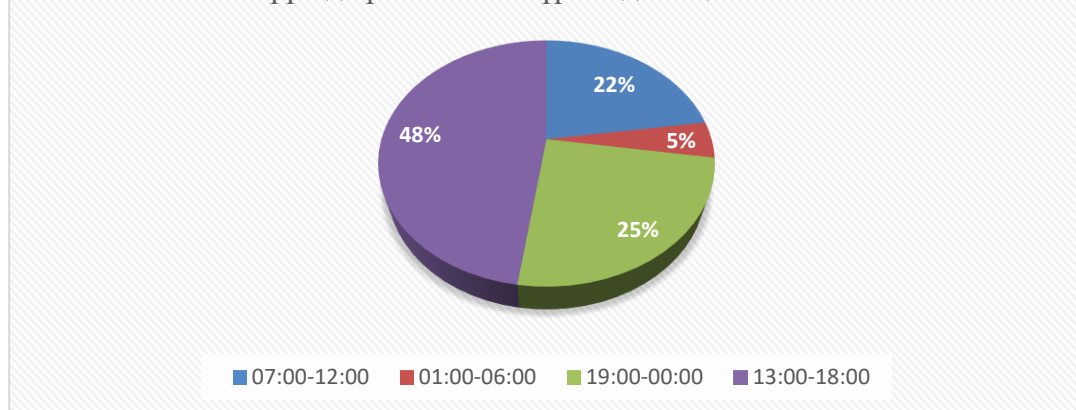

Хүүхэд өртсөн зам тээврийн ослын 179 буюу 38.7 хувь нь зуны улиралд, 130 буюу 28.1 нь намар, 18.1 хувь нь өвөл, 15.1 хувь нь хаврын улиралд бүртгэгдсэн байна.

Орон нутгийн замд гарсан осол нь нэг цэгт давхцахгүй, суурийн газар буюу суурингийн гаднах замд дийлэнх осол бүртгэгдсэн. Улаанбаатар хотод хүүхэд өртсөн осол нь явган зорчигч хэлбэрээр осолд өртсөн тохиолдол нь хотын зах, гэрэлтүүлэг хангалтгүй газар осол, гэмтэл илүү бүртгэгдсэн байна.

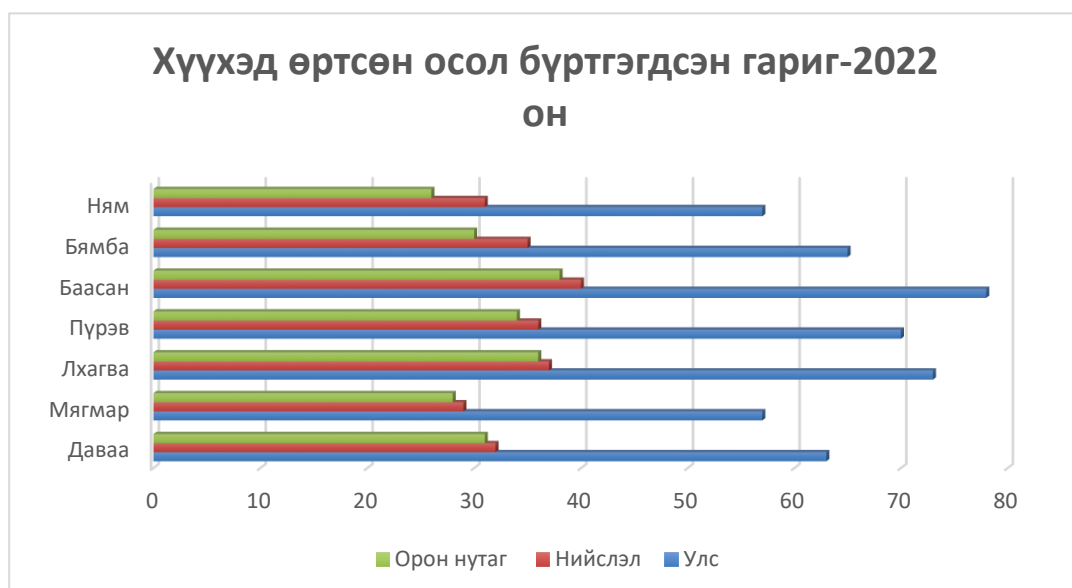
Хавар, зуны улиралд цаг агаар дулаарч байгаатай холбоотой гадуур сэлгүүцэх, унадаг дугуй, дугуйт тэшүүр зэргээр зам орчны ойролцоо тоглож байгаад гэмтэж бэртэх явдал тохиолддог.

Хүүхэд өртсөн осол бүртгэгдсэн цаг 2022 он

Хүүхэд зам тээврийн осолд өртөж буй тохиолдол нь эцэг, эх, багш сурган хүмүүжүүлэгчид, жолооч нар хамгийн их буруутай гэж үзэж байна. Мэдээллийн технологи, мэдээлэл зүй, цахим ертөнц эрчимтэй хөгжиж буй энэ нийгэмд эцэг, эх, багш, томчууд бид тэдний мэдээллийн технологи, интернетийн орчинд ажиллах эсвэл хэлний мэдлэг гэх мэтчилэн бусад мэдлэг боловсролд анхаарал хэт хандуулаад Замын хөдөлгөөнд зөв оролцох, замын хөдөлгөөний мэдлэг боловсролд анхаарал хандуулахгүй орхигдуулж байна. Хүн бүр замын хөдөлгөөнд оролцогч байдаг тэр дундаа явганаар замын хөдөлгөөнд оролцдоггүй нэг ч хүн байхгүй гэж хэлж болно. Иймд явган зорчигч хүүхдүүдэд замын хөдөлгөөний мэдлэг олгож,

тэднийг замын хөдөлгөөнд зөв боловсон оролцох дадлыг нь эзэмшүүлж чадаагүйтэй холбоотой юм.⁴⁹

Хүүхэд өртсөн зам тээврийн осол Даваа гаригт 13.6 хувь нь, Мягмар гаригт 12.3 хувь нь, Лхагва гаригт 15.8 хувь нь Пүрэв гаригт 15.1 хувь нь, Баасан гаригт 16.8 хувь нь Бямба гаригт 14.0 хувь нь, Ням гаригт 12.3 хувь нь бүртгэгдсэн байна.

Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийн сурган хүмүүжүүлэгч нь эцэг, эхчүүдээс дутахгүй үүрэг хүлээдэг бөгөөд багшийн хэлснийг хүүхэд гэртээ харин давтаж өөрийнхөө ой ухаанд бүрэн суулгадаг онцлогтой. Энэ тал дээр багшийн нэр хүнд эцэг эхийнхээс илүү гэж хэлэхэд нэг их алдас болохгүй. Ингэхээр сурган хүмүүжүүлэгч хүүхдэд аюулгүй байдлыг хангах дадал олгох явцдаа энэ давуу байдлаа ашиглах нь чухал юм.

Сургуулийн өмнөх насанд суусан дадал, зуршил хоёр нь хожим мэдлэгийг олж авахад ихээхэн хэрэгтэй байдаг.

Замын хөдөлгөөний дүрмийн анхан шатны мэдлэгийг хүүхдэд олгох, замын хөдөлгөөнд соёл, дуг журамтай оролцуулах дадлага эзэмшүүлэх, осол хэрэгт өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх асуудал төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, насанд хүрсэн иргэн бүрийн эрхэм үүрэг юм. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын ирээдүй нь одоогийн хүүхэд багачуудтай салшгүй холбоотой учир тэдний аюулгүй орчныг бүрдүүлэх асуудлыг олон хүчин зүйлээс хамааруулан, цогц байдлаар авч үзэх ёстой. Хүүхдийн хүмүүжил, боловсролтой, эрүүл энх сурч амьдрах орчныг бүрдүүлэхэд эцэг, эх багш сурган хүмүүжүүлэгчийн үүрэг нэн чухал юм.

Дүгнэлт

Олон улсын судалгааны байгууллагуудаас зам тээврийн ослын улмаас хүүхдийн амь нас, эрүүл мэнд, хувь хүний эд хөрөнгө хохирч, эрсдэлд орж байгаа гол шалтгааны нэг нь “тээврийн хэрэгслийн хурд” хэтрүүлэлтээс болж байна гэж тогтоосон. Амьдралын өртөг өндөртэй орнуудад зам тээврийн ослоос шалтгаалсан үхэл 30 орчим хувийг эзэлж байхад бага буюу дунд түвшний орнуудад зам тээврийн ослын 50 орчим хувь нь хурд хэтрүүлснээс шалтгаалан үйлдэгдэж байна.⁵⁰ Хурд хэтрүүлэлт бол аминд тулсан ажил гарсан гэж шалтгалах төдий асуудал биш юм. Энэ бол хувь хүн, жолоочийн ухамсар, хариуцлага, хандлагын асуудал юм.

⁴⁹ С.Энхтөр. Хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх нь 2012 онд магистрийн дипломын ажил.

⁵⁰ <http://uridchilan-sergiileh.police.gov.mn>

Зам тээврийн осол жил ирэх тусам буурч буй сайн үзүүлэлт гарч байгаа нь жолоочдын хариуцлагатай байдалтай шууд холбоотой юм байна. Тээврийн цагдаагийн албанаас зохион байгуулсан хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх “Хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх өдөр”, “Хүүхдэд ээлтэй жолооч”, “Анхаар хүүхэд”, “Хөдлөхөөсөө өмнө шалга”, гэх мэт олон нийтийг уриалсан хөдөлгөөнүүд үр дүнгээ үзүүлсэн нь жолоочийн хариуцлагатай холбон үзэж болохоор байна.

Манай улсад замын эвдрэл гэмтэл, нүх, овоолсон шороо, мөстсөн хэсэг замын бусад хангалтгүй нөхцөлийг тойрч гарах гэсэн жолооч хөдөлгөөний гэнэт өөрчлөх, тойрч гарах эсрэг ургалд орох, зэрэг үйлдлийн бурууг жолооч эсвэл бусад зорчигч нарт хариуцуулж байна. Энэ нь замын нөхцөлөөс болж бий болсон ослын тоог буруу гаргаж өгөх хариуцлагыг буруу хүлээлгэхэд хүргэж байгаа юм. Иймд замын засвар арчлалтыг хариуцсан байгууллага нь үйл ажиллагаагаа сайжруулах ёстой.

Улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа жолооны курсууд нь жолооч бэлтгэхдээ зөвхөн “ашиг-олох”-ыг эрмэлзэж, сайн жолоочийг бэлтгэж гаргахаас гадна, шинээр бэлтгэгдэн гарч буй жолоочид замын хөдөлгөөнд соёлтой оролцох, хүлээцтэй хандах, хурд хэтрүүлэх түүний улмаас ямар ноцтой эрсдэл учирч болзошгүй талаар сургалтыг нэмэлтээр оруулдаггүй.

Санал

Судалгааны үр дүнд үндэслэн дараах санал дэвшүүлж байна. Үүнд:

- Автомашины жолооч нарыг жилд 1-ээс доошгүй удаа богино хугацааны давтан сургалтад хамруулж, хурдаа тохируулж явах, хамгаалах бүс хэрэглэх, болзошгүй аюулаас урьдчилан сэргийлэх, баталгаатай зам гүүрээр зорчих, бага насны хүүхдэд тавих анхаарлаа нэмэгдүүлэх талаарх мэдлэгийг нэмэгдүүлэх;
- Хөдөө, орон нутгийн замд замын хөдөлгөөнд оролцож байгаа тээврийн хэрэгслийн хурдны хязгаарт хяналт тавих хяналтын камерыг олноор байршуулах;
- “Хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх өдөр”, “Хүүхдэд ээлтэй жолооч”, “Анхаар хүүхэд”, “Хөдлөхөөсөө өмнө шалга” зэрэг нөлөөллийн арга хэмжээг олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, цахим сүлжээгээр дамжуулан идэвхитэй өрнүүлэх, хүн олноор цугласан газар танилцуулгыг нэмэлтээр байршуулах,
- Эцэг, эх асран хамгаалагч болон багш, сурган хүмүүжүүлэгчдийн зүгээс хүүхдэд тавих хяналтыг сайжруулах. Ингэхдээ ерөнхий боловсролын сургуулиас албан ёсоор зохион байгуулж буй эцэг, эхийн хурлаар энэ асуудлыг хэлэлцэн, тогтмол сургалт зохион байгуулах, сургуулийн захиргаанаас уг үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- Тусгай зориулалтын хүүхдийн автобусыг стандартын дагуу тоноглон олноор бэлтгэн хөдөлгөөнд оролцуулах, “Зогс” тэмдгийг автобусны хажууд заавал байршуулах, жолоочид тавих шалгуур үзүүлэлтийг өндөрсгөх, давтан сургалтад хамруулах.

Ашигласан материал

- Зам тээврийн ослын өнөөгийн байдал. УБ. 2018
- Х.Доржпалам. “Хөдөлгөөний аюулгүй байдал, тээврийн хэрэгслийн ашиглалтын журам зөрчих гэмт хэрэгтэй тэмцэх эрүүгийн эрх зүй криминологийн асуудал” докторын зэрэг горилсон бүтээл. МУИС
- Монгол Улс дахь зам тээврийн осол, зөрчлийн статистик үзүүлэлтийн эмхэтгэл. УБ.2022 он
- С.Энхтөр. “Хүүхдийг зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх ажил” 2012 он
- Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын цагаан ном УБ., 2019.

Цахим эх сурвалж:

- <http://uridchilan-sergiileh.police.gov.mn>
- <https://www.trends.mn>
- <https://www.who.int/publications-detail/global-status-report-on-road-safety-2018>